

„Serpentarius viginti quatuor stellis decoratus”

Baráti ajándék Farkas Gábor Farkasnak

Budapest, 2015

Szerkesztette Ekler Péter és Varga Bernadett
Kiadják a Szerzők és a Szerkesztők
ISBN 978-963-12-3172-4
Tipográfia: Lévárt Tamás
Budapest, 2015

Zvara Edina

A pletykás tudósok

Görög Demeter levele Miller Jakab Ferdinándnak¹

Görög Demeter (1760–1833) egyik legnagyobb vállalkozása a *Magyar Átlás* volt: azt tűzte ki célul, hogy kiadja Magyarország vármegyéinek hatvankét hiteles, rézbe metszett, pontos, művészi szépségű tábláját. Somogy vármegye mappáját az egyik legilletékesebb személytől, Széchényi Ferentől (1754–1820) kérte el.

Az értékes térképet a Nemzeti Könyvtár őre, Miller Jakab Ferdinánd (1749–1823) Festetics Lászlón (1785–1846) keresztül küldte el Görög Demeternek. Az ifjú gróf nem éppen a felelősségteljes viselkedésről volt híres, s ez esetben is nagy bosszúságot okozott, ugyanis a küldeményt elfelejtette átadni a címzettnek. Görög szomorúan írja Millernek: „álmélkodva kellett észrevennem, hogy a hozzám küldeni méltóztatott mappa két hónapnál tovább hevert az ifjú gróf Festeticsnél, s talán vissza is vitte volna azt Pestre magával, ha érette nem küldöttem volna, minekutána tudtomra esett valamely hozzám utasított írásnak kezei között való léte.”

A levél legérdekesebb része ezután következik, amikor Görög egy reménytelen szerelemről számol be Millernek. Festetics László nem másba szeretett bele, mint a Magyar Királyság leggazdagabb főúranak, herceg Esterházy II. Miklósnak (1765–1833) a leányába, a szépséges Leopoldinába (1788–1846).² Ráadásul Festetics, aki csak gróf volt, nemcsak beleszerelmesedett a hercegkisasszonyba, hanem feleségül is szeretne volna venni – a házasságból azonban nem lett semmi, többek között a két család között lévő rangbéli különbség miatt. (Azt nem tudni, hogy Leopoldina milyen érzelmeket táplált a gróf iránt.) Görög minderről így számol be Millernek: „Méltán megcsipdeshetnék ezért a múzsák ama csapodár Cupidót, azt az esméretes bodri fattyút, ki az ifjú gróf Festetics szívével a mappát is kalodába tartotta az egész fársáng lefolyása alatt. Nagy sebet ejtettek t.i. az ifjú gróf szívében herceg Esterházy kisasszonynak ritka szépsége és sok nemes tulajdonságai. Annak begyógyulását egyedül onnan várja a szeretetre méltó gróf, hogyha kijelentett kívánságának voltaképpen megfelel a hercegi família, s a kisasszonyt házastársul neki adja. A crisis most van nagy erejében.”³

Görög megértő, túlságosan azért nem neheztel a felelőtlen ifjúra. A Kollonich, az Esterházy s a Habsburg család nevelőjeként számos hasonló esettel találkozhatott – ezért is írja Millernek, hogy „...mindezekre nézve meglehet talám engedni, ezért egyébaránt igen nemesen gondolkodó ifjú grófnak a mappával elkövetett gondatlanságára nézve.”⁴

Ez a levél is szép példája annak, hogy a tudós munka milyen megpróbáltatásokkal jár(hat)...

1 Görög Demeter levele Miller Jakab Ferdinándnak, Bécs, 1805. március 9., OSZK Kézirattár, Quart. Lat. 781. IV. köt. fol. 123–124.

2 Görög személyesen is ismerte, hiszen közel hét évet töltött az Esterházyaknál Leopoldina testvérénél, Pál Antalnak a nevelőjeként.

3 Görög Demeter levele Miller Jakab Ferdinándnak, i. m., fol. 123.

4 Uo.

Tartalom

Owen Gingerich: Foreword.....	4
Borsa Gedeon: Köszöntő.....	4
Monok István: Farkas Gáborról, a szavakat nehezen formálva.....	5
Bakonyi Zsuzsanna: Majd' három évtized a város élén: Kalmár Imre Nagyszombat bírása (1547–1576).....	7
Bánfi Szilvia: A sztropkói Szent Keresztplébánia 17. századi, gyógyást igazoló úrlapjáról.....	9
Berkes Katalin: Enyedit megtévesztette egy csillag?.....	11
Bíró Csilla: Szivacs a középkorban.....	12
Domokos György: Trombitások, orgonisták, énekesek, dobosok, cigányzenészek a reneszánsz Esztergomban. Néhány újabb adat a Modenában őrzött számadáskönyvek alapján.....	14
V. Ecsedy Judit: Csillagász a naptáron.....	16
Horváth Csaba Péter: Égi jelenségek és időjárási viszonyok Telegdi Miklós egy szentbeszédében.....	18
H. Hubert Gabriella: A Podmaniczky–Degenfeld Csillagda Könyvtára.....	19
Katona Anikó: „Üstököscsillag tűnt fel az égen”. Faragó Géza <i>Képes Ujság</i> plakátja.....	20
Kiss Farkas Gábor: „Venus domina anni”: 1526, Vénusz éve.....	22
Kovács Eszter: A nagyszombati jezsuita könyvtár bohémikumai 1690-ben.....	23
Láng Benedek: Az ördög kézjegye.....	24
Lauf Judit: Ki jósolta meg II. Ulászló magyar király halálát?.....	25
Lukács Bea: Aki a mozit is szereti... Egy jövőre tervezett portréfilm forgatókönyvrészlete (Farkas Gábor Farkas első életútinterjúja nyomán).....	27
Madas Edit: Őrzőhelye ismeretlen? (A lappangás természetrajzához).....	28
Mikusi Balázs: Haydn és Trnka.....	30
Molnár Antal: A Római Jezsuita Rendtartomány hódoltsági misszionáriusainak életrajza Kiegészítések Lukács László SJ jezsuita névtárához.....	32
Nagy Györgyi: Könnyedség és elegancia. Híres könyvkötők és munkáik az Apponyi Hungarica-gyűjteményben.....	34
Pálffy Géza: Koronás ajándék egy kiváló kollégának. A Szent Korona ládájának legkorábbi hivatalos leltára (1622. augusztus 9., Pozsony).....	36
Pércsy András: Ismeretlen szabadkőműves könyvtár egy nemesi karrier fordulópontjáról.....	38
Perger Péter: Csodás csillag Bécs felett.....	40
Szvorényi Róbert: „Candida pax veniat, sidere pulsa novo!”.....	42
Tóth Ferenc: A csillagok nyomában Egyiptomban.....	44
Tóvizi Ágnes: Megváltástörténet 24 epizódban, „vssgeteilt nach den xxiii stunde(n) des natürliche(n) tags”.....	45
Túri Klaudia: „Cometa est stella...” Avagy egy kalendárium rövid részletének fordítása.....	47
Tusor Péter: Pázmány Péter kiadatlan feljegyzése a pálos reformról (1619).....	49
Varga Bernadett: Wittnyédy István és a <i>Papistak meltatlan üldözése</i>	50
P. Vásárhelyi Judit: „Stella nova exoritur”.....	52
Zvara Edina: A pletykás tudósok. Görög Demeter levele Miller Jakab Ferdinándnak.....	54
Zsoldos Endre: Cyprianus Leovitius: 1572, 1670 és 1885.....	55
Dalloul Zaynab: Wolf küldetése.....	56
Rövidítések jegyzéke.....	59
Tartalom.....	61